

Soproni családok

A Krisch família

Krisch Imrével együtt jártunk tánciskolába. Később sem tévesztettük egymást szem elől, mert összekötött bennünket a közös szakmai érdeklődés, a német nyelv. Imre soproni német családból származik s némettanárként hosszú időn át vezette az Erdészeti és Faipari Egyetem lektorátusát. Miután elmeséltem neki, hogy a város német családjainak sorsa foglalkoztat, megbeszéltünk egy találkozót, ahol egy csésze kávé mellett mesélni kezdett.

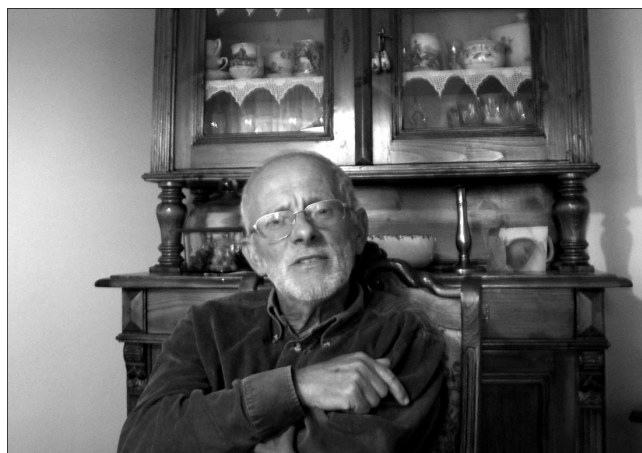
Apai ükapja, Kříž František, Morvaországban született. Foglalkozását tekintve szabó volt, aki a XIX. század harmincas éveiben telepedett le Sopronban. Imre nagyapja, *Krisch* János bádogosként dolgozott a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasútnál. Mivel nagyon jó és megbecsült szakember volt, hamarosan beválasztották a városi tanácsba. A századfordulón vette feleségül *Rosenits* Teréziát. Akkoriban természetes volt, hogy egymásután jött a gyermekáldás, s nekik is minden évben született egy utódjuk. Közülük heten, hat fiú és egy lány éltek meg a felnőtt kort. A leánytestvér ahhoz *Grabner* Józsefhez ment feleségül, aki híres festőművészünk, az ugyancsak *Grabner* József nevet viselő kortárs alkotónk édesapja. A fivérek szakmunkások lettek, illetve tisztviselői pályára léptek.

Alfréd, a sorban a harmadik fiú a budapesti Persil mosóporgyár ügyvezetője lett. Nagyon büszke volt arra, hogy nyugdíjazásakor aranyozott főzőkanalat kapott a cégtől, annak a mását, amivel akkoriban a ruhát keverték a főzőüstben. Abban az időben ugyanis még nem volt mosógép és a fehér ruhát üstben főzték, hogy tiszta legyen.

Imrének ma már csak egy fiútestvére él, Frédi, aki éppúgy, mint a nagyapjuk, a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasútnál dolgozott. Nyugdíjas ugyan, de ez nem jelenti azt, hogy otthon ül. Lelkes idegenvezető, akit gyakran látni a városban amint német csoportoknak magyarázza Sopron nevezetességeit. Felesége, Magdi, poncichterlány, a Sopron és környéke Német Kultúrklub vezetője.

Imre édesapja, *Krisch* Imre, először egy soproni cipőgyárban dolgozott, majd 1940-től a városi közműveknél volt alkalmazásban. Ugyanebben az évben megnősült, egy poncichter család lányát, *Gnam* Mariát vette feleségül. Imre anyai nagyszülei csak németül beszéltek. Mesélte, hogy nagymamája csak néhány szót tudott magyarul, ilyen volt például a zsíros kenyér. *Gnam* Friedrich, a nagypapa, a városi plébánia borgazdaságának volt a pincemestere. Ezért egy szolgálati lakást is kapott a Szent Mihály utcában. Itt élt akkoriban a templom karnagya – akinek az eredeti foglalkozása üveges volt – a feleségével, a templom orgonistájával.

Akkor is meg kellett fogni a pénzt, s hogy a nagyapa fizetését kiegészítsék, a nagymama nemcsak a saját szőlőjüket művelte, hanem bér munkát is vállalt

Imre nagyanyja konyhaszekrénye előtt, amit nagy becsben tart

más szőlősgazdáknál. Ezt „Togwerk” (Tagewerk), azaz napszámként emlegették. Mindketten keményen dolgoztak tehát. A nagypapa mindig azt mondta: „Egy poncichternek nyáron még meghalni sincs ideje”. Ehhez halálukig tartották magukat, mindketten télen hagyták el a földi világot.

Az ötvenes években a megélhetéshez nem volt elég egy kereset, ezért Imre mamájának is dolgoznia kellett. Az öt gyerek sok időt töltött a nagymamájuknál, aki csak németül beszélt velük, így kétnyelvűen nőttek fel. Imre a Halász utcába járt általános iskolába. Ez a környék az úgynevezett poncichter negyedben található. Iskolatársai között kemény legények is akadtak, akiknek nemcsak a tanuláson, sokszor inkább a csínytevéseken járt az eszük. Ezért aztán a tanárok nevelési eszközei sem voltak gyengédnek mondhatók, hamar elcsattant egy-egy pofon. Egyszer például az egyik diák nem akart felelni a történelemórán, mire a tanár lekevert neki egyet. A tanuló visszaütött, végül az osztálytársaknak kellett közbelépni és lecsillapítani. Akkor sem volt minden diák kezes bárány...

Az ötvenes években gyakran volt „szénszünet” az iskolákban. Mivel nem volt fűtőanyag és a telek kemények voltak, sokszor hetekig nem kellett iskolába járni. Ennek persze a gyerekek nagyon örültek, mert korcsolyázni mehettek. Imréék az úgynevezett Nagyuszodához jártak korcsolyázni, amelynek a vize befagyott, de az iskolák udvarát is felloccsolták. Decembertől februárig esténként zene mellett korcsolyázott az ifjúság.

Imre kiváló tanuló volt, aki alig várta az iskolaév végét, mert jó eredményéért akkor mindig kapott egy-egy jutalomkönyvet. Az általános iskola befejezése után a Széchenyi István Gimnáziumba került. Ezekre az évekre nagyon nagy szeretettel emlékszik vissza. Ez egy igazi demokratikus iskola volt – mesélte –, ahol minden gyereket egyformán kezeltek, mindegy volt, milyen családból származott.osztályfőnöke, aki akkoriban az iskola igazgatója is volt, azt tanácsolta neki, hogy tanuljon tovább Debrecenben. Meg is fogadta a tanácsot és ott szerezte meg a tanári képesítését német-országi szakon. Diplomával a zsebében nem volt kérdés, hogy hol kezdje meg

pályafutását. Természetesen Sopronban. Ezt a döntést nemcsak a város iránti szeretete diktálta, hanem Thalhammer Erika iránti szeretete is, aki később a felesége lett.

Négy évig a Berzsenyi Dániel Gimnáziumban tanított, majd 1971-ben az egyetem lektorátusára került. Az intézményhez 2005 évi nyugdíjaztatásáig hű maradt. Huszonöt évig vezette a nyelvi lektorátust, ahol lassanként az erdészeti és vadászati szakok tanácsadójává szaktudora lett.

A német nyelv szeretetét mindkét gyermekének, Imrének és Helgának is sikerrel adta tovább. Helga jelenleg Berlinben él és bírónőként dolgozik.

A Winklerek

Amikor ősszel színes ruhát öltenek a fák és vadgesztenye potyog róluk, sok soproni kirándulni indul a közeli erdőbe. Egy szép őszi napon a családommal én is útra keltem. Így jutottunk el a Károly-kilátóhoz, amelynek oldalán tábla tanúsítja, hogy a tornyot Winkler Oszkár építész-mérnök tervei alapján emelték. Röviddel utána találkoztam a tervező fiával, aki egy verseskönyvet ajándékozott meg. Mivel Winklerén kívül nem sok olyan családot ismerek Sopronban, amelynek minden tagja annyira kötődne a művészetekhez, mint az övék, Winkler Andrászt arra kértem, meséljen magukról.

Apai nagyszüleire nem emlékszik – mondta –, mert Winkler Lajos és Steiner Paulina 1944-ben elhunytak. A Winklerek Elzászból, illetve Salzburg környékéről származtak Sopronba, aminek egyik fő oka, hogy az itteni emberek az ellenreformáció idején is türelmesnek mutatkoztak Luther Márton követői iránt.

Anyai nagyszüleiről Andrásnak sokkal több emléke van, mert a testvéreivel több nyarat is náluk töltött Baján. A nagymama, Krusec Julianna, mohamedán hitben született bosnyák volt. Korán árvaságra jutott, ezért egy bajai szerb család nevelte fel. Így lett aztán Julianna jó magyar, hithű katolikus, s egy bácskai sváb férfi, Lovas József (eredeti nevén Lackner Josef) felesége. Szigorú asszonynak mutatkozott, de valójában vajszíve volt. Unokáit sok szeretettel, de következetesen nevelte. András és testvérei egyszer elhatározták, hogy pénzhez jutnak, s leszedték a kertben a ringlót, hogy eladják. Kiültek a ház elé árusítani. A nagymama az összes ismerősének adott pénzt, hogy vásároljanak ringlót az unokáktól. A becsülettel megkeresett pengőökön vehettek aztán maguknak cukorkát a boltban.

A nagymamának a férje halála után, nem volt könnyű élete, négy gyereket egyedül nevelte fel. Hogy mindent biztosítani tudjon a számukra, zongoraórákat adott. Egyik lánya, Lovas Anna, Szegeden járt egyetemre, ahol olyan kiválóságok oktatták, mint például Szent-Györgyi Albert. Gyógyszerész lett, és egy társaságban megismerkedett Winkler Oszkárval, a későbbi férjével. Házasságkötésük után az ifjú pár a férj szülővárosába, Sopronba költözött. A házasságból négy fiú született: Gábor, András, Barnabás és István, valamint egy kislány, aki azonban picit korábban meghalt. Az édesanya azt mondta a fiúknak, hogy testvérkéjük anygalka lett az égben. Ezek után a gyerekek minden karácsonykor azt várták, hogy az anygalka-testvérük egyszer csak betoppan hozzájuk.

Anna zeneszerető volt, ezért nagyon fontosnak tartotta, hogy a gyermekei is megkedveljék a muzsikát. Minden fiúnak meg kellett tanulnia valamilyen hangszeren játszani. András és Gábor zongorázott, Barnabás csellózott, István pedig hegedült. Egy kis csínytevésért persze nem mentek a szomszédba. Egyszer például Barnabás helyett András ment el a csellóórára, s egy cseppet sem zavarta, hogy nem ért a hangszerhez. A zenetanár nem szólt semmit, de a következő órán megkérdezte Barnabást: „Minden rendben? Nem vagy beteg, mert a múlt órán nagyon indiszponált voltál...”. A zene máig nagy szerepet játszik mindegyikük életében. András már zenét is szerzett.

Winkler Oszkár, az édesapa a gyerekek példaképe volt. Ő volt az, aki megszerettette a gyerekekkel a képzőművészeteket és az irodalmat. Pontosság, gondosságra nevelte őket, s ennek későbbi hivatásukban is nagy hasznát látták. A háború előtt Winkler Oszkár egy építész-mérnöki iroda tulajdonosa, 1945 után pedig az állami építésztervező cég irodavezetője volt. 1948-tól a Soproni Erdőmérnöki és Faipari Egyetem oktatójaként tevékenykedett. Munkáját Ybl-díjjal ismerték el. Sokoldalú ember volt, szabadidejében szívesen festegetett. Az vízfestmények készítésének fogásait az édesapjától leste el. Fiai, András kivételével, örökölték tőle ezt a fajta alkotói készséget.

A gimnáziumokban régen nagyobb szerepe volt a rajzoktatásnak. András rajztanára, Szarka Árpád, a következőképpen vigasztalta az édesapát: „Ne bússulj Oszkár, hogy a fiad nem tud festeni, majd kritikus lesz belőle!” Műtész ugyan mégsem lett, de írni mindig is szeretett. Gyerekkora óta feljegyzi a gondolatait, mintegy követve jó barátja, Szombathy Viktor író tanácsát: „Bármi eszedbe jut, azonnal vedd papírra, mert különben végképp elveszik!”.

András édesapja akvarelljei előtt

Barnabás egy kiállítás megnyitóján

Gábor magyarázza Sopron építészeti nevezetességeit

E kis kitérő után térjünk vissza a gyerekkorhoz! Időnként az apjuknak kellett vigyázni a fiaira, s ilyenkor bevitte őket munkahelyére, az egyetemre, ahol az óriási Botanikus Kertben kitombolhatták magukat. Apjuknak az emeleten volt a szobája, ahová jobbról és balról is vezetett egy lépcső. Amikor felmentek a kertből, András és Gábor felosztották maguk közt a feljárókat. Előbbi mindig a jobb-, utóbbi mindig a baloldalt választotta. Máig hat az akkori ösztönös döntés, hiszen később Gábornak a lépcső bal oldalán volt az egyetemi szobája, András rektori irodája pedig a jobboldalon.

A gyerekek kicsi koruktól kezdve egyaránt beszéltek magyarul és németül. Ennek különösen Svájcban látták hasznát, amikor 1956-ban egy kis időt menekülteként ott töltöttek. Mind a négy fiú Sopronban a Berzsényi Dániel Gimnáziumban érettségizett. András mindmáig szeretettel emlékezik tanáraira és a Magyar Társaságra, ami egy önképzőkör volt. Ennek foglalkozásain a diákok tananyagon kívüli témákkal foglalkozhattak, legyen az irodalom vagy akár a modern autógyártás.

Valamennyien műszaki pályára léptek. Gábor nevéhez fűződik – aki mint Barnabás is építésmérnök lett – egyebek mellett Pápa belvárosának rekonstrukciója. A Nyugat-magyarországi Egyetem oktatója, s édesapjához hasonlóan mára ő is Ybl-díjas.

Barnabás Budapesten él és különféle óriásprojekteken dolgozik. Ő sem lett azonban hűtlen a művészetekhez, egy galéria tulajdonosa és szakírói vénáját bizonyítja a rózsaszín Zsolnay-kerámia korszakáról írt könyve.

István faipari diplomával lett sikeres vállalkozó. András szintén faipari mérnök, és a Nyugat-magyarországi Egyetem (NyME) professzora. 1989-97-ig az egyetem rektora volt, azt megelőzően azonban – többek között a soproni faforgácslap-üzemben – mérnökként dolgozott. Szerinte ugyanis nem lehet a katedráról meggyőzően beszélni, ha az ember nem ismeri a gyakorlatból is témát. Büszke arra, hogy rektorsága idején sok mindent elért az egyetem és a hallgatók érdekében. Neki is köszönhető például, hogy tizenhétézer hallgatójával az NyME mára az ország hatodik legnagyobb egyeteme lett. András tevékenységét számos kitüntetéssel ismerték el, 2000-ben megkapta a Széchenyi-díjat is.

A művészetekhez mind a négy fiú kötődik. András verseket ír. Ő írta a Faipari Mérnöki Kar himnuszának szövegét, de a zenéjét is. Hallgatói évei alatt megismerte, megszerette a selmeci hagyományokat. Megpróbál ma is azok szellemében élni és alkotni.

Felesége, *Kozák Erzsébet*. Két gyermekük született: Adrienn Angliában tanít a Goethe Intézetben, Dániel viszont hű maradt a családi tradícióhoz, a Nyugat-magyarországi Egyetem oktatója.

Beszélgetésünk végén András megajándékozott a legutóbb megjelent verseskötetével. Szellemes, vidám, csipkelődő és gondolatébresztő lírájával sok kellemes percet szerzett nekem.

Bertalan Judit